

és tudó — hadseregnek. A harmincas évek végén egyébként nagy mértékben megnőtt a hadsereg szerepe és jelentősége, amelyet a honvédelmi törvény megalkotása (1939. II. tc.) még inkább megerősített. Ugyanebben az időszakban újította fel tevékenységét, illetve tette azt intenzívebbé a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács is.

Összegezeképpen elmondhatjuk, hogy Vargyai Gyula könyve, amely hazai és külföldi levéltári forrásokra épül, jó át-

tekintését adja az ellenforradalmi Magyarország hadseregének harmincas évekbeli politikai funkcióiról, azok változásairól. Világos képet nyújt a kötet a jobbra tolódó hadsereg vezetésének az ország kül- és belpolitikai életét, tevékenységét befolyásoló, alakító tevékenységéről, és mint ilyen, első marxista igényű összefoglalása a korszak vizsgált időszak katonapolitikájának.

Szakály Sándor

DIE NVA IN DER SOZIALISTISCHEN VERTEIDIGUNGSKOALITION

(Militärverlag, Berlin, 1982. 490 o.)

Az európai fő hadszíntéren álló Nemzeti Néphadseregnek, az első német munkás-paraszt állam fegyveres erejének a Varsói Szerződéshez, az internationalista eszméhez való hűsége a Német Demokratikus Köztársaság szocialista gazdasági és társadalmi rendjén, marxista—leninista pártja szövetségeseikkel egyeztetett katonapolitikai céljainak és feladatainak egységén, fegyveres erői osztályfunkcióján alapul. Bár a Nemzeti Néphadsereg kialakulása és fejlődése a Szovjetunió baráti támogatásával, a Varsói Szerződés többi hadseregével szoros együttműködésben ment végbe, létrehozásában, felépítésében, vezetési módszereiben az ország sajátos helyzetétől, történelmétől, hagyományaitól és szokásaitól függően eltérő vonások is tapasztalhatók.

A szövetséges hadseregekéhez hasonló, illetve különböző jellemzők megismeréséhez, a fejlődéssel együttjáró változások nyomon követéséhez kitérő forrásanyagot kínál az 1982-ben kiadott, „A Német Nemzeti Néphadsereg a szocialista védelmi szövetségben” című dokumentumkötet. Arra a célra született, hogy segítse az NDK fegyveres testületei személyi állományának, a munkásoknak, az ifjúságnak katonai és politikai képzését. Elsősorban tehát a hazai olvasók szűkebb táboraéhoz, az előljárókhöz, a fegyveres erők párt- és tömegszervezeteinek funkcionáriusaihoz, a fiatalok katonai előképzéséért felelős káderekhez szól. A Nemzeti Néphadsereg története, tapasztalatai azonban számos vonatkozásban érdekesek és tanulságosak lehetnek a Magyar Néphadsereg hivatásos állománya, sőt a legújabbkori egyetemes és magyar történelem kutatói számára is.

A dokumentumok tájékoztatást nyújtanak a Német Szocialista Egységpárt osztályérdekeket szolgáló katonapolitikájának alakulásáról, az NDK-ban állomásozó szovjet alakulatok és a Nemzeti Néphadsereg közötti fegyverbarátság erősödéséről, a Varsói Szerződés hadseregei közötti hadgyakorlatainak értékeléséről, a katonák szocialista versenymozgalmának formáiról és eredményeiről, gyakorlatilag a német szocialista fegyveres erők 1956 és 1981 közötti történetének fontosabb fejezeteiről.

A kötet a Nemzeti Néphadseregre vonatkozó dokumentumok közlésével kiegészíti a már korábban megjelent, hasonló témájú gyűjteményeket.

A dokumentumok első csoportja nyomon követi az 1955. május 14-től, a Varsói Szerződés aláírásától 1956 januárig, a Nemzeti Néphadsereg megalakulásáig terjedő időszak legfontosabb eseményeit. Közli a Német Demokratikus Köztársaság biztonságát szavatoló államközi szerződéseket, az alkotmánynak és a Köztársaság törvényeinek a honvédelemre vonatkozó cikkelyeit, valamint a törvényjavaslatok indoklásait. Az elhangzott beszédek alapvető gondolata a párizsi szerződés ratifikálása és a német militarizmus újjáélesztése miatti aggodalom, amely az első német munkás-paraszt hatalmat megfelelő választintézkedések meghozatalára kényszerítette.

A kiadott anyagok jelentős része arról tájékoztat, hogy 1955 és 1981 között miképpen értékelte a Német Szocialista Egységpárt a nemzetközi helyzetet, benne elsősorban a nyugatnémet törekvéseket, továbbá az agresszív tervek ellen milyen katonapolitikai célokat és a célokkal összefüggő konkrét tennivalókat tűzött ki.

A dokumentumok ugyanakkor igazolják, hogy a Német Demokratikus Köztársaság vezetése a politika eszközeivel kitarátóan küzdött a két német állam közötti békés egymás mellett élés és a tartós együttműködés megvalósításáért. Elért sikereiknek is köszönhető, hogy Európa e területén a hetvenes években átmenetileg csökkent a korábban sok veszéllyel fenyegető feszültség.

A közötti anyagok túlnyomó többsége a párt-, az állami és a katonai vezetés reprezentánsainak a politikai és katonai erőviszonyokról adott elemzéseit és a szükséges intézkedések javaslatait tartalmazza, amelyek a különböző pártkongresszusokon és Központi Bizottság ülésein hangzottak el. A szócnokok között olyan kiemelkedő, ma már történelmi személyiségek találhatók, mint Wilhelm Pieck, Otto Grotewohl és Walter Ulbricht. Majd időben napjaink felé közeledve mind gyakrabban olvashatók a párt katonapolitikájának alakításában, a Nemzeti Néphadsereg irányításában fontos szerepet betöltő személyek, Erich Honecker, Willi Stoph, Heinz Hoffmann, Waldemar Verner és Heinz Kessler gondolatai. Különös érdeklődésre tarthatnak számot azok a nyilatkozatok, amelyek a Német Demokratikus Köztársaság, illetve a Varsói Szerződés tagállamai biztonságát érintő nemzetközi válságok alkalmával hangzottak el, például 1961 augusztus és november között, az NDK határainak hatásos védelme megszervezésekor; majd 1968 augusztus és október között, a csehszlovákiai ellenforradalmi fejlemények leküzdése alkalmával.

A Nemzeti Néphadsereg belső életét, viszonyait, a lakossághoz, különösen a munkásosztályhoz és a fiatalsághoz fűződő kapcsolatait számos dokumentum illusztrálja. Fontosak mindenekelőtt a Népi Kamara által elfogadott, a hadseregrel vonatkozó alkotmánymódosítások, törvények és törvényerejű rendeletek, amelyek egyértelműen bizonyítják, hogy a hadsereg konkrétan és félreérthetetlenül a munkásosztály, a dolgozó nép hazájának fegyveres védelmezője. A kötet számos olyan intézkedésről, alulról jövő kezdeményezésről is számot ad, amelynek célja a nép és a katonák közötti eleven kapcsolat folyamatos fenntartása és elmélyítése. Ezt szolgálja többek között a népi és forradalmi hagyományok ápolásáról szóló intézkedés, a polgári és katonai ifjúsági szervezetek együttműködése a politikai, a kulturális és a sportéletben, a munkásosztály példáit követő, s a

fegyveres erőkn belül kibontakozó veresnyomozgalmak.

Külön foglalkozik a dokumentumkötet a testvéri hadseregek fegyverbarátságának elmélyítésével is. Ez különösen fontos tényezője a fő hadszíntéren álló Nemzeti Néphadsereg fejlődésének. Számos írás tájékoztat bennünket az ország területén állomásozó szovjet alakulatokkal kialakított kitűnő együttműködésről: a parancsnokok közötti személyes kapcsolatok, a magasabbegységek közös gyakorlatai, az alegységek közös rendezvényei, vagy a különböző nyelvű harcokcsikezők együtt végrehajtott kiképzése stb. Ismereteket kapunk továbbá a Német Demokratikus Köztársaság területén lefolytatott olyan nagyszabású közös gyakorlatok céljairól és eredményeiről, mint a „Kvartett”, az „Októberi vihar”, „Fegyverbarátság 70”, vagy a „Fegyverbarátság 80.”

A testvéri kapcsolatok ápolásának egyik szép példáját mutatja maga a dokumentumkötet is, amikor közli a Varsói Szerződés valamennyi tagállama honvédelmi miniszterének a Német Demokratikus Köztársaság egy-egy városában elmondott beszédét.

A gyűjtemény többi dokumentuma között találhatók a szovjet vezetőknek a különböző fórumokon elhangzott, a szocialista tábor biztonságával foglalkozó értékelései, a Nemzeti Néphadsereg évfordulójára küldött üdvözlő táviratok, a katonai vezetőknek a sajtó számára adott interjúi, valamint tájékoztatók a hadsereg párt- és ifjúsági szervezeteinek magas szintű rendezvényeiről.

A kötet szerkesztői a gyűjtemény összeállításakor elsősorban a párt- és a katonai lapokban és folyóiratokban megjelent írások közül válogattak. Felhasználták továbbá a Német Szocialista Egységpárt kongresszusi és központi bizottsági jegyzőkönyveit, a Népi Kamara törvénygyűjteményeit, a Külügyminisztérium nyomtatásban megjelent iratait, a Honvédelmi Minisztérium hivatalos közlönyeit, valamint a Katonai Levéltár még nem publikált anyagait. A dokumentumok sorát a könyv végén a Nemzeti Néphadsereg 1955 és 1981 közötti történetéről készített igen részletes időrendi mutató, valamint tárgy- és névmutató zárja. A *dr. Wilfried Hanisch* irányította szerkesztők példásan gondos munkát végeztek. Tanulságos könyvet adtak kezünkbe.

Bencze László